

Handleiding Houding & Handelen bij (vermoedens van) kindermishandeling

Het normaliseren van praten over kindermishandeling

gemeente
Weststellingwerf

Gemeente **Leeuwarden**

Lienja van Eijkern en Margreth Hoek
In opdracht van de gemeenten Leeuwarden en Weststellingwerf
Januari 2017

Inhoud

Alledaags ouderschap: Pijnlijke lessen	4
1. Inleiding	6
2. De werk-leer gemeenschap	10
2.1 Het ontstaan van het project	10
2.2 Het doel van de werk-leergemeenschap	10
2.3 De doelgroep	10
2.4 Hoe normaliseer je een gesprek met ouders bij (vermoedens van) kindermishandeling	10
2.5 De opzet van de werk-leergroep en het programma	11
2.6 Onderwerpen bijeenkomsten	12
2.7 De resultaten	12
2.8 Tips & trucs bij de voorbereiding	15
3. Programma werk-leerbijeenkomsten	17
3.1 Bijeenkomst 1: Kennismaken en solidariteit (hoe zie jij ouders?)	17
3.2 Bijeenkomst 2: Kwetsbaarheid van ouders – de ouderlijke werkvloer	19
3.3 Bijeenkomst 3: Bufferprocessen en omstandigheden	21
3.4 Bijeenkomst 4: ‘Goede ouder’- ervaringen	23
3.5 Bijeenkomst 5: De meta-positie	25
3.6 Bijeenkomst 6: Een goede taakverdeling	27
3.7 Bijeenkomst 7: Als het thuis mis gaat	29
3.8 Bijeenkomst 8: Zorg versus controle	31
3.9 Bijeenkomst 9: Kun je solidair blijven?	33
3.10 Bijeenkomst 10: Solidariteit, hoe ziet dat er uit in jouw wijk?	34
4. Bijlagen	35
4.1 Bijlage 1 Het Bufferschema	35
4.2 Bijlage 2 Literatuuroverzicht per bijeenkomst	36
4.3 Bijlage 3 Overige literatuur	38

Alledaags ouderschap: Pijnlijke lessen

Parel van Panama

Sommige momenten uit mijn ouderschap staan op mijn netvlies gebrand: zoals toen Tjeerd, nog geen twee jaar oud, voor mijn ogen van de trap viel. Mijn jongen kon eerder traplopen dan gewoon lopen. Talloze keren was hij de trappen al op en af gegaan, en elke keer ging het goed. Niet deze keer. Ik ben al beneden, draai me om, en zie tot mijn schrik dat hij nog een heel eind boven me staat, niet aan de brede kant van de trede en niet met de trapleuning in zijn hand. Nee, hij staat in het midden en schuift voetje voor voetje naar de smalle kant. Zijn handje reikt al naar de leuning, maar de trede is daar te smal voor zijn voetjes. 'Niet doen, terug naar die kant!' roep ik. Tevergeefs, hij wankelt, kukelt voorover de trap af, en zijn hoofd stuitert van tree naar tree. Ik schiet naar voren en probeer met mijn handen zijn hoofd op te vangen door mee te bewegen in de val. Zo landt zijn hoofd op mijn handen, niet op de vloer.

Hij huilt meteen. Gelukkig: hij leeft en is niet bewusteloos. Een storm van emoties trekt door me heen, maar ik uit ze niet. Ik laat hem huilen, en wieg hem en mezelf heen en weer. De huiltoneel verandert, zijn en mijn schrik zakken af, en, niet te geloven, hij lijkt onbeschadigd. Maar in mijn achterhoofd spookt al het verhaal van het achtjarige nichtje van mijn partner. Zij viel van de schommel op haar hoofd en in eerste instantie leek alles goed, maar 's nachts overleed ze. Dat zal ons niet gebeuren dus ik bel de dokter voor advies. Natuurlijk wil ze weten wat er is gebeurd, hoe het precies gebeurde en hoe mijn kind reageerde. Terechte vragen, maar beantwoorden is voor mij niet eenvoudig. Niet omdat ik last heb van geheugenverlies - ik weet donders goed wat er is gebeurd - maar woorden geven aan iets dat mijn grootste angst oproept, dat valt niet mee.

Als ouder wil je voorkomen dat je kind pijn heeft, maar een leven zonder pijn is een illusie. Het is een van de moeilijkste lessen van het ouderschap. Je wilt veiligheid bieden - en vóór je ogen gebeurt het tegenovergestelde: hij stuitert van de trap, zij knalt met haar fiets tegen een paaltje, hij dondert van een klimrek. Je staat erbij en kijkt er naar. Soms hoeft je alleen maar te troosten, soms moet je spoorsslags naar dokter of ziekenhuis omdat er wél wonden zijn die moeten worden gehecht of een arm of been in het gips moet. In de behandelkamer bevraagt men je kind. Je zit er-naast en tussen de regels door hoor je het vermoeden daarachter: is hier sprake van kindermishandeling?

Vallen, je pijn doen, huilen en weer opstaan, horen bij een kinderleven. Het hoort allemaal ook bij leren lopen, klimmen, fietsen, schaatsen en stoeien. Maar af en toe ben jij als ouder degene die je kind pijn moet doen, zoals bij het toedienen van medicijnen of het verbinden van wonden. Het is geen pretje, maar je doet het in het belang van je kind.

Soms doe je jouw kind per ongeluk pijn omdat je haast hebt, ongeduldig bent, of moe, en natuurlijk altijd in het te krappe trapportaal of in de keuken. Het kind valt door jouw toedoen en doet zich pijn. Of je pakt net iets te stevig dat bovenarmpje vast, schreeuwt te schel of flapt er iets uit dat onvergefelijk is. Dan ben je niet trots op jezelf als moeder of vader, maar hoe pijnlijk zulke momenten ook zijn, ze kunnen nog worden uitgewisseld met andere moeders en vaders. Aan het einde van een avond, na wat wijn of bier, dan gaat soms, heel soms, het gruwelkabinet van het ouderschap even open. Dan wordt er gelachen vanuit herkenning: hoe vreselijk ook, het hoort er blijkbaar bij en iedere ouder kent die momenten.

Andere momenten blijven ook tussen ouders onderling doodgezwegen, als te zwart, niet te bevatten of té pijnlijk. Je deed je kind pijn uit onvermogen. Je wist dat je hulp moest vragen maar je kon het niet. Een kind raakt altijd jouw oude pijnplekken, ook die waarvan je niet wist dat je ze had: Selma Fraiberg noemt het de spoken in de kinderkamer. Je reageert dan niet rationeel en niet meer vanuit zicht op je kind. Je reageert instinctmatig en het is schokkend om als ouder te constateren dat je zo kunt reageren.

Nog schokkender is het om te merken dat je die niet onder controle krijgt, en steeds opnieuw fout reageert. En hoe je ook je best doet, en je krijgt het niet verandert, dan komt de wanhoop om de hoek kijken. Je ligt te huilen in je bed en een oplossing dringt zich op: je legt de oorzaak niet meer bij jezelf, maar bij je kind: 'Waarom flikt zij dat elke keer weer? Zij weet toch dat...?'

Als je dit écht gaat geloven om te overleven, dan ontstaat er soms een explosief mengsel van blinde woede, reflex, en zelfrechtvaardiging. De deur naar kindermishandeling staat steeds meer open.

Op zo'n moment gaan de alarmbellen af en wil je wel hulp - maar je schaamt je dood. En dan nog: wie kan je genoeg vertrouwen om over dit falen als ouder te praten? De pijn, de woede, het verdriet, de lelijke impulsen en de machteloosheid: bij wie kun je daar open over zijn?

De posters overal in de stad, die je als ouder op het hart drukken om positief te blijven, ontkennen deze heftige emoties en deze angsten. Op dat kritische moment word je ook niet opgespoord met vragenlijstjes, want de schade is niet zo groot dat je met een verwond kind bij de dokter komt. Waar kun je jezelf als ouder veilig melden als Veilig Thuis nog een brug te ver is?

Deze column is eerder verschenen in het tijdschrift Ouderschapskennis en de bundel Alledaags ouderschap¹.

1 Literatuur: Fraiberg S., Adelson E. & Shapiro V.(1975). Ghosts in the nursery; a psychoanalytic approach to the problems of impaired infant-mother relationships. Journal of the American Academy of Child Psychiatry 14:387-421. In: Alice van der Pas (red.) (1996). Ouderbegeleiding in Optima Forma. Handboek Methodische Ouderbegeleiding 9. Rotterdam: Ad. Donker.

1. Inleiding

Vandaag de dag is er veel maatschappelijke aandacht voor kindermishandeling. De landelijk uitgedragen visie op de aanpak van het probleem betreft een stevige norm: kindermishandeling mag niet, moet stoppen, moet gemeld worden, je mag niet wegkijken, en als het misgaat, dan gaat het over wie er verantwoordelijk is. Aandacht voor kindermishandeling, bijvoorbeeld in de media maar ook in publiekscampagnes, gaat vooral over zeer ernstige gevallen van kindermishandeling waarmee de urgentie van het probleem wordt aangegeven. Dat is belangrijk want de gevolgen van kindermishandeling zijn op korte én lange termijn zeer ernstig. Maar, een keerzijde van deze benadering is dat kindermishandeling eenzijdig geframed wordt en we niet het gehele plaatje overzien. De beelden en boodschappen die wij krijgen, beïnvloeden ons beeld en onze reactie op kindermishandeling. Zo maken de getoonde beelden en boodschappen het eenvoudig om tegen kindermishandeling te zijn, maar maken het moeilijk om oog te krijgen voor het perspectief van de ouders. Hoe is het voor hen?

Het eenzijdige beeld van kindermishandeling laat verschillende aspecten van het verhaal onderbelicht. Zo worden omstandigheden van ouders vrijwel nooit getoond evenals minder ernstige, veel gemakkelijker voorstelbare vormen van mishandeling. Iedereen komt obstakels tegen in zijn leven, dus ook ouders bij het grootbrengen van hun kinderen. Wanneer een ouder problemen heeft, bijvoorbeeld omdat er sprake is van relatieproblemen, financiële problemen, verslavingsproblematiek of een psychiatrische stoornis, en zich staande probeert te houden, zal er minder zorg en aandacht zijn voor de kinderen. Dit kan leiden tot verwaarlozing, de vorm van kindermishandeling die het meest voorkomt en die het minst wordt herkend. Niet elke ouder realiseert zich wat de gevolgen zijn van verminderde aandacht, zorg of andere vormen van 'mis'handeling en als dit wel het geval is, hebben zij ondersteuning nodig om eventueel schadelijk gedrag te veranderen. In die gevallen schiet het stellen van een norm tekort.

“ Ik begrijp nu meer waarom het belangrijk is, dat ouders hun eigen verhaal moeten kunnen vertellen.

Normen stellen is onontbeerlijk, zeker in situaties van mishandeling. Het is echter een deel van de oplossing en dan vooral voor ouders die de schadelijke interactie met hun kind ontkennen en/of weigeren hierin te veranderen. Daar waar ouders zich bewust zijn, of bewust gemaakt kunnen worden, van schadelijk gedrag voor hun kinderen is deze norm al geïnternaliseerd en behoeft hij geen bevestiging. Deze ouders moeten gevoelens van falen, schuld en schaamte overwinnen en hebben laagdrempelige steun nodig die snel en gemakkelijk toegankelijk is.

“ De omslag was voor mij om ouders als kwetsbare groep te zien die soms hulp en begeleiding nodig hebben. Dit draagt bij aan het aan gaan van een open gesprek.

Het eenzijdige beeld van kindermishandeling beïnvloedt professionals en is ook zo bedoeld. Als professionals moeten we in actie komen, protocollen volgen, gesprekken aangaan, meldingen doen bij Veilig Thuis. Maar dit eenzijdige beeld kan ook ander effect hebben. Zij kunnen ons juist belemmeren omdat het afkeer, angst of boosheid oproept. Als we geconfronteerd worden met ernstig leed van kinderen raakt ons dat. Die geraaktheid kan maken dat we ons willen afkeren van de ouder en het kind willen beschermen. We willen iemand verantwoordelijk maken voor het aangedane leed en zoeken naar een oplossing zodat het kind veilig is.

Ook ouders worden beïnvloed door het eenzijdige beeld van kindermishandeling. Zij zijn sowieso terughoudend om te praten wanneer het thuis misgaat.

“ Dat is namelijk nu een overtuiging die bij veel ouders heerst: ik moet het kunnen, ik moet het vooral alleen kunnen, dan pas ben ik een goede ouder. Hoe veranderen we die overtuiging bij ouders, hoe zorgen we ervoor dat het klimaat in de wijk zo is dat ouders elkaar ook meer opzoeken?

Vrijwel elke ouder heeft het beste voor met zijn of haar kind en het is bijzonder pijnlijk als het niet lukt om je kind te beschermen, of de zorg te bieden die het nodig heeft. Soms delen ouders wel ervaringen over wat per ongeluk misging: een val van de commode, een natte baby die uit je vingers glipt, een kast die omviel.

Maar de situaties waarin ouders zelf de mist ingaan, waarin ze uit hun slof schieten, iets onvergeeflijks zeggen, een kinderarmpje te hard vastpakken, een kind ongelukkig valt omdat je hand uitschiet, die situaties worden verzwegen, want die zijn te pijnlijk en wat zullen anderen wel niet denken of zeggen? Wordt hun handelen als kindermishandeling gezien? Er wordt gezweigd en geen hulp gezocht want voor je het weet raak je je kind kwijt. Zo raken ouders in een isolement en daarmee dieper in de problemen omdat durven praten over je problemen helpt om weer overzicht te krijgen.

Sinds januari 2015 is de Jeugdzorg gedecentraliseerd en zo ook de aanpak van kindermishandeling, die een andere toonzetting heeft. Sleutelwoorden bij deze decentralisaties zijn: zelfredzaamheid, eigen kracht van gezinnen, één gezin, één plan, één regisseur en integrale ondersteuning. Voor wat betreft de gezinnen wordt ervan uitgegaan dat het grootste deel zich prima redt met het opvoeden en laten opgroeien van hun kinderen. Een ander deel heeft lichte ondersteuning of hulpverlening nodig om voorkomende problemen op te kunnen lossen. Vaak is het balansmodel de onderlegger bij de benadering van gezinnen. Zolang wat iemand aankan (draagkracht) en wat iemand tegenkomt aan obstakels en ingewikkeldheden (draaglast) met elkaar in evenwicht is, is er balans en gaat het goed. Waar meer draaglast is dan draagkracht ontstaan problemen.

Een verfijning van het balansmodel is het buffermodel van de ouderschapstheorie. Alice van der Pas (2005, 2013) vroeg zich af waardoor het opvoeden bij veel ouders toch goed gaat ondanks dat er veel omstandigheden tegenzitten. Zij formuleerde vier noodzakelijke buffers van ouderschap, te weten:

- **‘Goede ouder’-ervaringen**
Ouders hebben vertrouwen nodig in zichzelf als opvoeder. Daarbij is het van belang dat ouders af en toe het gevoel hebben dat ze invloed hebben op hun kind en dat ze het goed doen.
- **Metapositie**
Praten over opvoeden zorgt er voor dat we even uit de situatie stappen en even ‘er boven gaan hangen’ om te reflecteren op ons handelen en beslissingen kunnen nemen om het anders aan te pakken.
- **Goede taakverdeling**
Een goede taakverdeling in huis maar zeker ook met instellingen en voorzieningen buitenshuis (denk aan de kinderopvang) maakt dat ouders er niet alleen voorstaan. Een sociaal netwerk is daarbij ook belangrijk, voor ondersteuning om te sparren maar ook om gewoon af en toe even tijd voor jezelf te organiseren.
- **Een solidaire gemeenschap**
Een solidaire gemeenschap is een omgeving die oog heeft voor de kwetsbaarheid en complexiteit van ouderschap. En die zich bewust is van de goede intenties van ouders en voorzieningen treft om ouderschap te steunen waar nodig.

De eerste drie buffers zijn deels terug te vinden in de gedecentraliseerde aanpak van kindermishandeling en kunnen worden versterkt vanuit een solidaire gemeenschap.

Zo wordt ingezet op ‘goede ouder’-ervaringen want er is aandacht voor wat wél goed gaat. Het is nog niet altijd zo dat de hulpverlening poogt elk gesprek voor de ouder ook een ‘goede ouder’-ervaring te laten zijn. Dit is wel wenselijk omdat als je steun zoekt als het thuis misgaat je een solidaire omgeving nodig hebt die oog heeft voor je kwetsbaarheid, je inzet en wat je wilt bereiken.

“ Ik dacht altijd dat ik door de ouder een compliment te geven, de ouder een ‘goede ouder’-ervaring kon geven. Ik weet nu dat het eigenlijk uit de ouder zelf moet komen en dat, door de ouder in de metapositie te plaatsen, ik daar bij kan helpen.

Ouders hebben een solidaire omgeving nodig om te kunnen praten over wat wel en niet goed gaat. Het gevoel van falen maakt ouders extra kwetsbaar voor de blik van anderen in deze situaties. Door met ouders te praten over het opvoeden worden ouders geholpen in de metapositie te komen. De aandacht gaat daarbij wel veelal uit naar het zicht krijgen op het kind en wat die nodig heeft. Er is minder aandacht voor de beleving ouders en wat zij nodig hebben om een goede opvoeder te kunnen zijn en hoe bufferprocessen versterkt kunnen worden.

“ Ik kwam erachter dat ik als Intern Begeleider vaak te weinig weet van de omgeving van de ouders en de taakverdeling in het gezin. Dit heeft wel als resultaat gehad dat ik nu op een andere manier het gesprek in ga.

Er wordt gewerkt met gezinnen aan het betrekken of creëren van een sociaal netwerk. Als het thuis misgaat is het voor ouder niet eenvoudig om de zorgen over zichzelf, hun kind en het grootbrengen te delen met hun netwerk. Ook de omgeving van het gezin, zoals burens, vrienden, de trainer van de sportvereniging, de medewerkster van de kinderopvang, de leerkracht in het onderwijs, de huisarts, voelen zich ongemakkelijk bij het onderwerp kindermishandeling. Zij zien ouders aanmodderen of dat het niet goed gaat met het kind, maar hoe ga je daarover het gesprek aan? Zoals eerder betoogt helpt het eenzijdige normatieve maatschappelijke kader daar omstanders en ouders niet bij. Ondanks de invoering van verschillende instrumenten zoals de Wet op de Meldcode, de Verwijsindex, de vele trainingen en voorlichtingen blijft het lastig dit ongemak te overwinnen. Dat is ook logisch want praten met ouders die hun kinderen tekort doen is lastig, en zal dat ook blijven. Terwijl juist solidariteit vanuit het netwerk van groot belang is om zo'n situatie te veranderen.

De solidaire samenleving is dus verweven met alle drie de andere buffers en van groot belang als het thuis misgaat. Maar hoeveel ruimte is er voor solidair zijn in een samenleving met ouders wanneer er een stevige norm tegen kindermishandeling gesteld wordt en wanneer er bij calamiteiten naarstig gezocht wordt naar een schuldige ouder of professional? Solidariteit betekent dat de leden van een groep een gemeenschappelijk belang onderschrijven, ten gunste van de groepsleden. Solidariteit gaat dus niet over het opleggen van normen maar het gesprek durven aangaan, naast ouders gaan staan, een gemeenschappelijk belang formuleren en samen kijken wat nodig is om dit te realiseren. Het gaat over het creëren van een gemeenschap rond ouders en kinderen waarbinnen gemeenschappelijke belangen, waarden, problemen, meningen en verwachtingen worden besproken. Een dergelijke gemeenschap voorkomt dat een gezin sociaal geïsoleerd raakt en maakt het ouders makkelijker om steun te zoeken als het thuis misgaat. Zij biedt informatie over ouderschap, opvoeden en opgroeien, en geeft feedback op het handelen van ouders en biedt ondersteuning op kritieke momenten. Hulpverleners in een solidaire gemeenschap zien hoe hard ouders werken, zorgen dat ouders weer overzicht krijgen en beslissingen kunnen nemen. Zij maken elk gesprek tot een 'goede-ouder'-ervaring. Een belangrijke buffer van ouderschap is dus het beschikken over een solidaire omgeving die oog heeft voor de kwetsbaarheid van ouders en die net als ouders en samen met ouders, streven naar een gezond en veilig opvoedklimaat voor kinderen én ouders.

“ Hoe mooi zou het zijn als we met zijn allen kunnen zorgen dat we een solidaire samenleving creëren waarin ouders eerder over hun schaamte heen kunnen/durven stappen en om hulp durven te vragen als het even niet gaat. Zodat escalatie voorkomen kan worden.

Het ontbreken van een solidaire gemeenschap heeft voor ouders overigens een dubbel negatief effect: niet alleen ontbreekt het hen aan een belangrijke buffer tegen mishandeling of verwaarlozing (de gemeenschap gaat niet naar ouders toe), het isoleert ouders daarnaast ook nog eens extra (ouders zoeken geen steun bij de gemeenschap). En dat terwijl we wel degelijk een gezamenlijk belang hebben: niet alleen streven wij (maatschappij, ouders, burgers, vrijwilligers, professionals) allemaal naar een veilig opgroei-klimaat voor kinderen, we moeten dat ook samen voor elkaar boksen. Dat betekent ook dat we weer uit moeten gaan van de goede intenties van ouders in plaats van ouders met wantrouwen tegemoet te treden. En in plaats van onze kritische blik op ouders te werpen, kunnen we misschien een meer waarderende houding aannemen omdat, ondanks de enorme uitdaging die ouderschap voor iedere ouder is, ouders telkens weer opnieuw ervoor kiezen kinderen groot te willen brengen en de uitdaging aan te gaan.

“ De omslag die in de bijeenkomsten bij mij is ontstaan, is de kennis en de bewustwording dat ouders soms zelf meer slachtoffer zijn doordat ze zich geen raad meer weten met de situaties waarin zij steeds (vaker) verkeren. Door dit gedrag niet te veroordelen maar juist dichterbij deze ouders te gaan staan kan er op een andere manier een band worden aangegaan en ook op een andere manier hulp worden toegepast.

Binnen het Collectief tegen Kindermishandeling Leeuwarden en Weststellingwerf is een programma ontwikkeld om te bouwen aan een solidaire gemeenschap voor en met ouders ter ondersteuning van ouders bij het grootbrengen van hun kinderen en ter voorkoming van kindermishandeling.

Deze handleiding beschrijft op welke manier en met welk doel vorm gegeven is aan de werk-leergemeenschappen in het Friese Collectief tegen Kindermishandeling. Ook worden enkele tips en trucs gegeven voor het oprichten van deze werk-leergemeenschappen. Daarna worden de 10 bijeenkomsten, per bijeenkomst, van een instructie voorzien.

Deze handleiding was niet tot stand gekomen zonder de bijdragen van de deelnemers van de werk-leergemeenschappen van het Collectief tegen Kindermishandeling Leeuwarden en Weststellingwerf.

Uit Wolvega (Weststellingwerf)

- Ageeth Oostra – pedagogisch medewerker Doornijp Kinderopvang
- Femke Tiemersma – orthopedagoog gebiedsteam Wolvega (gemeente Weststellingwerf)
- Jurre Engelsman – vlechtwerker jeugd gebiedsteam Wolvega (gemeente Weststellingwerf)
- Klasien Smitstra – pedagogisch medewerker Kinderopvang de Kinderkei
- Reina Visser – jeugdverpleegkundige GGD Fryslân Jeugdgezondheidszorg
- Geeske Visser – gebiedsteam Wolvega (gemeente Weststellingwerf)
- Rinske Kootstra – opbouwwerker/jongerenwerker Timpaan Welzijn
- Brecht Witteveen – schoolmaatschappelijk werker gebiedsteam Wolvega (gemeente Weststellingwerf)
- Nika Schnek – Regisseur Jongeren Op Gezond Gewicht en coördinator Gezond in de Stad gemeente Weststellingwerf
- Geartsje Paulusma – directeur OBS Dorpsschool Wolvega
- Dieuwke Beltman – intern begeleider OBS Dorpsschool Wolvega

Uit Aldlân (Leeuwarden)

- Aafke Tillemans – medewerker wijkteam Zuid-Oost Amaryllis
- Maaike Bekedam – medewerker wijkteam Zuid-Oost Amaryllis
- Carla de Boer – adjunct directeur en intern begeleider Willem Alexanderschool PCBO
- Anne Marije Feenstra – intern begeleider Willem Alexanderschool PCBO
- Arnold Jorna – jongerenwerker Wellzo jongerenwerk
- Esme Weiland – stagiaire jongerenwerker Wellzo jongerenwerk
- Joukje Kole – jeugdverpleegkundige 0-12 jaar GGD Fryslân Jeugdgezondheidszorg
- Anneke Duin – manager Sinne Kinderopvang
- Mery Seegers – pedagogisch medewerker Sinne Kinderopvang
- Lennart Adema – Buurtsportcoach BV Sport
- Machteld Seinstra – beleidsmedewerker jeugd gemeente Leeuwarden
- Ineke van Kalteren – beleidsmedewerker jeugd gemeente Leeuwarden
- Saskia Sonnega – Locatiemanager en aandachtsfunctionaris zorg Kinderopvang Friesland
- Thijs Lammertink – Praktijkondersteuner huisarts
- Lydeke Groen – Praktijkondersteuner Jeugd huisarts

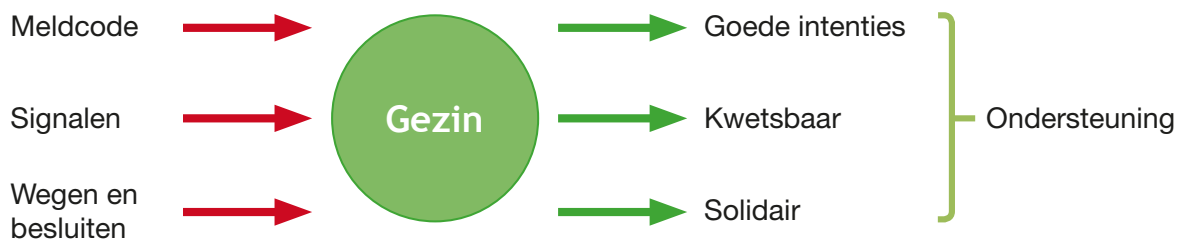
En we zijn grote dank verschuldigd aan onze opdracht gevende ambtenaren en wethouders voor het getoonde geduld en vertrouwen.

- Marijke Schilperoord – senior-beleidsmedewerker jeugd en onderwijs gemeente Leeuwarden
- Sjoukje Heidinga – beleidsmedewerker jeugd gemeente Weststellingwerf
- Wethouder T. Koster en opvolger wethouder H. van der Molen gemeente Leeuwarden
- Wethouder C. Trompetter en wethouder F. Kloosterman gemeente Weststellingwerf

2. De werk-leer gemeenschap

2.1 Het ontstaan van het project

Naar aanleiding van gesprekken met verschillende hulpverleners uit de wijken en dorpen van Weststellingwerf en Leeuwarden ontstond de indruk dat er een dilemma optreedt in de aanpak van kindermishandeling. Het dilemma bestond eruit dat professionals enerzijds van gemeenten de opdracht kregen naast bewoners te gaan staan, uit te gaan van de hulpvraag en de omstandigheden van de bewoners en te werken aan eigen kracht en zelfredzaamheid van de bewoner. Aan de andere kant, en dan vooral vanuit rijkswege, was daar de druk om kindermishandeling te signaleren, een stevige norm uit te dragen en het aan te pakken. Voor het gevoel van deze professionals staat de gevraagde attitude van het een, haaks op de gevraagde attitude van het ander:

Een veel gehoord woord in de gesprekken was solidariteit. Behoeftte aan solidariteit met ouders, met de wijk, met elkaar. Dat leidde er toe dat de projectleider een zoektocht is gestart om een op solidariteit gebaseerde, wijkgerichte aanpak van kindermishandeling te vinden. Dat bleek in Nederland nog niet te bestaan. Wel kwam de buffer 'solidaire gemeenschap' uit de Ouderschapstheorie van Alice van der Pas met regelmaat naar voren in artikelen op internet.

Het eerste idee van het Collectief tegen Kindermishandeling was om te gaan bouwen aan een solidaire gemeenschap rond gezinnen voor en door ouders zelf.

Maar een solidaire gemeenschap zijn ook de voorzieningen in de wijk. En hoe solidair kunnen die voorzieningen zijn met ouders? Als er weinig solidariteit uit zou gaan van lokale professionals, onderdeel van en mededragers van de solidaire gemeenschap, dan moest daar eerst energie in gestoken worden.

Als dit 'warme bad' voor ouders gecreëerd was zou de volgende stap zijn om ouders te betrekken bij het uitbouwen van de solidaire gemeenschap op wijk/dorp niveau.

Tijdens de ontwikkeling en uitvoering van het project bleek het in de korte looptijd van het project niet mogelijk ouders te betrekken in de projectperiode. Dit wordt onderdeel van de doorontwikkeling van de solidaire gemeenschap. Wel is een solidaire gemeenschap onder dorp/wijkgerichte professionals ontstaan en hebben de betrokken professionals handvatten gekregen om op solidaire basis met ouders waar zij zich zorgen over maken in gesprek te gaan. Bijvoorbeeld door uit te gaan van de goede intenties van ouders en door oog te hebben voor de kwetsbaarheid van ouders.

2.2 Het doel van de werk-leergemeenschap

Hoe maak je een solidaire samenleving? Want een solidaire samenleving maakt het mogelijk meer gezinnen waar het thuis mis gaat te bereiken zodat de juiste hulp en ondersteuning geboden kan worden.

2.3 De doelgroep

De doelgroep van de werk-leergemeenschap zijn lokaal werkende professionals die een rol hebben in het ondersteunen van ouders bij het opvoeden en kinderen bij het opgroeien. Denk daarbij aan vrijwilligers, de kinderopvang, het onderwijs, de huisarts, het sociale wijkteam, de JGZ, buurtwerk, sportwerk, etc.

2.4 Hoe normaliseer je een gesprek met ouders bij (vermoedens van) kindermishandeling

Het resultaat van Houding & Handelen bij (vermoedens van) kindermishandeling betreft een veranderde houding en intenties van handelen bij burgers, vrijwilligers, de kinderopvang, het onderwijs, de huisarts, het sociale wijkteam en het jeugd- en gezinsteam in de wijk. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd:

1. Professionals vormen een solidaire gemeenschap voor gezinnen en voor elkaar.
2. De solidaire gemeenschap baseert zich op de Ouderschapstheorie van A. van der Pas en elementen van Signs of Safety.
3. De solidaire gemeenschap gaat uit van de goede intenties van ouders.
4. De meeste ouders hebben wel iets gedaan in de opvoeding waar ze zich (in meer of mindere mate) voor schamen.
5. De solidaire gemeenschap gaat er van uit dat ouders die vastgelopen zijn, zonder hulp een situatie van kindermishandeling niet kunnen veranderen (anders hadden ze dat al gedaan).
6. De solidaire gemeenschap werkt aan het versterken van de vier buffers zoals die zijn benoemd in de ouderschapstheorie.

“ Voor mij is het belangrijkste dat kindermishandeling, gewoon bespreekbaar wordt en ik heb het als een helpende gedachte ervaren dat geen enkele ouder het uitgangspunt heeft gehad om kinderen te krijgen om ze te mishandelen. Dat maakt het ook makkelijker bespreekbaar te maken, want je bent het immers bij aanvang eens met elkaar.

2.5 De opzet van de werk-leergroep en het programma

Deelnemers

Professionals en vrijwilligers die in hun werk in aanraking komen met ouders, jongeren en kinderen en werken in hetzelfde gebied (dorp, wijk, etc.).

Frequentie

De deelnemers komen maandelijks twee uur bij elkaar.

Begeleiding

Een begeleider organiseert en voert de bijeenkomsten uit. Deze begeleider bezit trainingservaring en kennis en ervaring met werken vanuit de Ouderschapstheorie of zorgt voor inhoudelijke ondersteuning daaromtrent.

Inhoud

Elke bijeenkomst wordt teruggeblikt op de casuïstiek die de vorige keer behandeld is. Heeft de ouderschapstheorie bijgedragen aan de houding en het handelen van de professional? Daarnaast bevat de bijeenkomst altijd een theoretisch gedeelte waarbinnen inzichten worden aangereikt bijvoorbeeld over de ouderschapstheorie aan de hand van vooraf te lezen artikelen. Vervolgens vindt een anonieme casusbespreking plaats waarbij de theorie handen en voeten krijgt in de praktijk. Van deelnemers wordt verwacht dat zij zicht voorbereiden op de bijeenkomsten door de artikelen te lezen en vanaf de derde bijeenkomst in de praktijk gaan oefenen met de aangereikte inzichten in de periodes tussen de bijeenkomsten.

“ De bijeenkomsten hebben mij doen inzien dat onze kinderopvangorganisatie al een mooie solidaire basis is voor onze ouders en dit motiveert en stimuleert me om dit nog meer uit te dragen door mij en mijn team.

Het bufferschema

In het kader van de casuïstiek bespreking is het 'bufferschema' (zie bijlage 1) ontwikkeld; een A4tje aan de hand waarvan casuïstiek besproken wordt. Dit format ondersteunt professionals bij het analyseren van problemen in gezinnen en het bedenken van wat ondersteunend kan zijn voor het gezin aan de hand van de ouderschapstheorie, dat wil zeggen, met de focus op het vergroten van buffers voor ouders.

“ Met name de casuïstiek bespreking met het bufferschema heeft ons geleerd nog meer solidariteit te tonen in de contacten met onze ouders. Door solidariteit te tonen naar ouders en hierdoor echt contact te krijgen, beter zicht te krijgen op de problemen die er spelen help je de kinderen het best.

De inzet is om vanuit het perspectief van de ouder, zicht te krijgen op de gezinssituatie. Er wordt gekeken welke buffers versterkt zouden kunnen worden en wat de rol van de solidaire samenleving zou kunnen zijn. De professional probeert naast de ouder te gaan staan en zo een insteek te vinden om met ouders in gesprek te gaan. De inzet is om te bedenken hoe je ervoor kunt zorgen dat het gesprek een ‘goede ouder’-ervaring wordt voor de ouder.

2.6 Onderwerpen bijeenkomsten

1. Kennismaken en solidariteit (hoe zie jij ouders?)
2. Kwetsbaarheid van ouders – de ouderlijke werkvloer
3. Bufferprocessen en omstandigheden
4. ‘Goede ouder’-ervaringen
5. De metapositie
6. Een goede taakverdeling
7. Als het thuis mis gaat
8. Compassie versus Controle: zorg en toezicht impliceren elkaar
9. Wanneer kun je wel of niet solidair zijn?
10. Solidariteit, hoe ziet dat er uit in jouw wijk?

De handleiding beschrijft de inhoud van 10 bijeenkomsten die bij dragen aan de ontwikkeling van een solidaire professionele gemeenschap voor ouders in de wijk. Afhankelijk van de behoefte van de deelnemers zijn er uiteraard, volgend op deze reeks, veel meer onderwerpen denkbaar. In de handleiding is achterin een literatuurlijst opgenomen voor eventuele achtergrondinformatie. In alle gevallen raden wij aan dat de deelnemers maandelijks casuïstiek blijven bespreken aan de hand van het buffermodel.

“ Wat me daarbij erg hielp zijn de kritische vragen van anderen waardoor mijn eigen bewustwording weer even goed op gang werd gebracht. Wat ik mooi vond te ervaren is dat ik vanuit het buffermodel ook een aantal zaken al meeneem in mijn houding en handelen. Ik zie daarin ook raakvlakken met de oplossingsgerichte methode waar wij binnen onze organisatie in getraind worden. Dat vind ik mooi om te zien, blijkbaar zitten er in al die theorieën een gemeenschappelijk doel: het zelf blijven voeren van de regie. Niemand die de regie zomaar overneemt maar probeert te ondersteunen in die eigen regie. Aansturen op oplossingen die ouders zelf kunnen bedenken, en veel meer procesbewaker te zijn i.p.v. regie over te nemen.

2.7 De resultaten

Vanaf het begin van het Collectief tegen Kindermishandeling is nagedacht over de manier waarop de resultaten van het Collectief gemeten zouden kunnen worden. Dat is geen eenvoudige opgave gebleken. Of het hoofddoel bereikt is: “meer gezinnen waar het thuis mis gaat te bereiken zodat de juiste hulp en ondersteuning geboden kan worden”, is lastig te meten. Dit vraagt om een startfoto en vervolgens om een her-meting. De hulpvragen in het kader van kindermishandeling bij de lokale professionals worden niet als dusdanig geregistreerd. Daarbij is het de vraag of eventuele stijging van hulpvragen te danken is aan de werk-leergemeenschappen of dat andere factoren een rol hebben gespeeld.

Om wel enigszins de resultaten te kunnen weergeven is op kleinschalige wijze zowel kwalitatief als kwantitatief informatie opgehaald. Zo hebben de deelnemende professionals korte vragenlijst ingevuld, een deel bij de start (Wolvega) en de meeste deelnemers (Aldlân en Wolvega) ook na driekwart jaar. Omdat het beperkte aantallen betreft kunnen er slechts indrukken van weergegeven worden. Een aantal opvallende indrukken aan de hand van de vragenlijsten:

- Meer dan de helft van de deelnemers in Wolvega die de vragenlijst twee keer heeft ingevuld heeft na de bijeenkomsten meer oog voor de kwetsbaarheid van ouders. Ook wanneer er gekeken wordt naar de gemiddelde scores onder alle deelnemers is dit de grootste verandering.
- Iets minder dan de helft van de deelnemers benadert ouders, in geval van (vermoedens van) kindermishandeling, met meer betrokkenheid en belangstelling en gaat daarbij vaker uit van de goede intenties van ouders. Ook vinden zij het makkelijker dan voorheen om een gesprek te voeren met ouders.
- De deelnemers signaleren niet meer kindermishandeling dan voorheen.
- Twee derde van de deelnemers gebruikt de verwijzindex soms of regelmatig.

- Verreweg de meeste deelnemers werken met de stappen van de Meldcode en consulteren daarbij een collega.
- Ook vinden de meeste deelnemers dat zij voldoende op de hoogte zijn van signalen van kindermishandeling.
- Een klein deel van de deelnemers vindt het voeren van een gesprek met ouders moeilijk, een klein deel makkelijk. De meeste deelnemers (twee derde) vinden het soms moeilijk en soms makkelijk. Na de bijeenkomsten is dat niet veranderd.

Naast het voorleggen van vragenlijsten is gevraagd om inhoudelijke feedback op het effect van de bijeenkomsten. Daartoe is de volgende vraag voorgelegd aan de deelnemers:

De inleiding van de handleiding beschrijft een beweging/omslag die met de bijeenkomsten beoogd wordt. Kun je aangeven wat jou geholpen heeft binnen de bijeenkomsten om die omslag te maken? Heb je daar een concreet voorbeeld van?

Uit Wolvega kwamen daarop de volgende reacties (een deel ervan is ook verwerkt als quotes in deze notitie):

- Ervaringen van anderen en kijken naar hoe je als ouder/professional zou handelen.
- Voor mij is het belangrijkste dat kindermishandeling, gewoon bespreekbaar wordt en ik heb het als een helpende gedachte ervaren dat geen enkele ouder het uitgangspunt heeft gehad om kinderen te krijgen om ze te mishandelen. Dat maakt het ook makkelijker bespreekbaar te maken, want je bent het immers bij aanvang eens met elkaar.
- Ik heb geen concreet voorbeeld, maar wat mij heeft geholpen is om de metapositie toe te passen om ook meer 'begrip' en me meer in te kunnen leven in ouders in deze vervelende situaties.
- Het is mooi dat je in de inleiding aangeeft dat omstandigheden van ouders vrijwel nooit getoond worden. Het eenzijdige beeld komt in de praktijk helaas veel voor. Bij veel gezinnen waar ik betrokken bij ben heb je echter te maken met meervoudige problematiek. Financiële problemen komen zelfs erg vaak voor. Ook beseffen sommige ouders goed dat ze hun kinderen "tekort" doen en halen ze zich hierdoor problemen op de hals om maar te doen alsof er niets aan de hand is (waardoor er bijvoorbeeld weer meer schulden ontstaan). Het zwijgen over situaties is ook herkenbaar. Ook spreken ouders uit dat ze bang zijn dat de kinderen 'uit huis worden gehaald'.
- De kern in die omslagbeweging is voor mij toch het uit moeten gaan van de goede intenties van ouders in plaats van ouders met wantrouwen tegemoet te treden. Die houding had in ik in zekere zin ook al voor de bijeenkomsten. Het heeft mij wel geholpen dat dit duidelijker werd door de ingebrachte casuïstiek. Een concreet voorbeeld heb ik even niet zo snel paraat. Wel werd door voorbeelden in de bijeenkomsten duidelijk dat iets soms niet is wat het lijkt! En dat is iets om alert op te blijven.
- De artikelen van Baartman en Alice van de Pas hebben mij doen inzien dat solidair zijn met ouders en uitgaan van de ondersteuningsbehoefte van de ouders van groot belang zijn om adequaat hulp te kunnen bieden.
- In het onderwijs signaleer je meestal zorg wanneer de leerprestaties van een kind stagneert. Als er dan eerst wat in de thuissituatie moet veranderen is het niet altijd gemakkelijk hierover in gesprek te gaan met de ouders.
- Het bufferschema heeft mij hierbij meest geholpen, alhoewel ik het wel lastig vond om vanuit een onderwijssituatie dit schema in te vullen. Ik kwam erachter dat ik als Interne Begeleider vaak te weinig weet van de solidaire omgeving van de ouders en de taakverdeling in het gezin. Dit heeft wel als resultaat gehad dat ik nu op een andere manier het gesprek in ga.
- De bijeenkomsten hebben mij doen inzien dat onze kinderopvangorganisatie al een mooie solidaire basis is voor onze ouders en dit motiveert en stimuleert me om dit nog meer uit te dragen door mij en mijn team.
- In het onderwijs ben je ontzettend begaan met het welzijn van kinderen. Daardoor is de kans groot dat een school, inzake kindermishandeling, de kant kiest van het kind en de ouders veroordeelt. De omslag ouders als een kwetsbare groep te zien die hulp en begeleiding nodig heeft draagt bij het gesprek open aan te gaan.
- Aangetekend wordt dat school een signalerende functie heeft t.a.v. kindermishandeling. In ons geval wordt er bij vermoeden van kindermishandeling melding gedaan bij de gemeente. Een school gaat niet

de ouders en het kind begeleiden. School is verantwoordelijk voor een goede onderwijsbegeleiding van het kind. School moet derhalve wel op de hoogte zijn van belemmerende factoren in deze begeleiding. Ik pleit daarom voor een goede communicatie tussen de hulpverlening en scholen.

Uit Aldlân kwamen de volgende reacties:

- In de inleiding wordt er gesproken over het eenzijdige beeld van ouders, waarmee in de tekst bedoeld wordt het volgen van protocollen, gesprekken aangaan en meldingen doen bij Veilig Thuis. Omdat wij daar als professionals nu eenmaal mee te maken hebben zie ik dit persoonlijk niet als “een eenzijdig beeld”, maar als het kader waarbinnen wij moeten werken. Om binnen dat kader naast ouders te blijven staan ben ik van mening dat de ouderschapstheorie zeker een toegevoegde waarde heeft om naast ouders te staan.
- Het kader van meldcode, verwijsindex etc. is iets wat niet op ons microniveau te veranderen is maar hoe we ermee omgaan natuurlijk wel. Wanneer noem je bv. “raad van kindbescherming” bij ouders en ben je er bewust van wat dat oproept? Uit ervaring merk ik dat ouders “je dan niet meer naast ze laten staan”. Angstgevoelens groeien hun boven het hoofd waardoor ze hun kwetsbaarheid verbergen. Ouders reageren niet voor niets vaak met; “is dit een dreigement?”
- Ik hoop dat er ook op meso/macroniveau meer wordt stilgestaan bij deze kaders waardoor we misschien iets kunnen gaan veranderen in beeldvorming van professionals in de jeugdzorg. De vreselijke filmpjes op sociale media waarbij kinderen schreeuwend bij moeder/vader worden weggehaald is daar een voorbeeld van. Ze dragen bij aan de angst om kwetsbaar te zijn van ouders.
- Ik kan me goed vinden in wat er geschreven wordt over solidaire samenleving, het creëren van een sociaal netwerk. Ik merk dat dit lastiger is dan ik dacht. Het vinden van elkaar als professionals gaat prima, we hebben verschillende samenwerkingsverbanden in de wijk. Maar gezinnen elkaar te laten vinden, kwetsbare ouders met elkaar in contact brengen, is een stuk lastiger. Als professional zal je ouders eerst mee moeten nemen in “het niet alleen hoeven te doen”. Dat is nl. nu een overtuiging die bij veel ouders heerst, “ik moet het kunnen, ik moet het vooral alleen kunnen, dan pas ben ik een goede ouder”. Ik zou graag zien om in een werk/leergemeenschap daar met elkaar ook over te hebben. Hoe veranderen we die overtuiging bij ouders, hoe zorgen we ervoor dat het “klimaat” in de wijk zo is dat ouders elkaar ook meer opzoeken.
- Wat mij heeft geholpen in de bijeenkomst om ook echt vanuit de ouderschapstheorie leren aan te sluiten is de casuïstiek bespreking waarbij we het buffermodel doornamen. Zo ging je voor jezelf ook na of je van alle buffers een goed beeld had en waar nog mogelijkheden liggen. Wat me daarbij erg hielp zijn de kritische vragen van anderen waardoor de eigen bewustwording weer even goed op gang werd gebracht. Wat ik mooi vond te ervaren is dat ik vanuit het buffermodel ook een aantal zaken al meeneem in mijn houding en handelen. Ik zie daarin ook raakvlakken met de oplossingsgerichte methode waar wij binnen onze organisatie in getraind worden. Dat vind ik mooi om te zien, blijkbaar zitten er in al die theorieën een gemeenschappelijk doel. Als ik zo zit na te denken over welk doel dat dan is, kom ik uit op; het zelf blijven voeren van de regie. Niemand die de regie zomaar overneemt maar probeert te ondersteunen in die eigen regie. Aansturen op oplossingen die ouders zelf kunnen bedenken, en veel meer procesbewaker te zijn ipv. regie over te nemen.
- En natuurlijk blijft het zo dat je in uitzonderlijke situaties niet anders kan dan de regie over te nemen, per direct te moeten ingrijpen met alle toeters en bellen die daarbij horen. Daarin ook aansluiten bij ouders, blijft een uitdaging en een onderwerp om over na te blijven denken.
- Wat er is veranderd gedurende de bijeenkomsten, allereerst het gevoel dat je ouders kunt geven dat je ten alle tijde ouder blijft maar soms niet in staat bent om op te voeden. De solidaire gemeenschap kan deze taak van je overnemen maar ouder blijf je.
- Dan het op zoek gaan naar goede ouderervaringen en dit delen met elkaar. Ook rekening houden met het welzijn van de ouder, als de ouder niet goed in het vel zit kan deze ook minder goed voor de kinderen zorgen. bv een simpele vraag als genoeg nachtrust....zorgt ervoor dat je naast elkaar kan komen te staan ipv tegenover elkaar.
- Gebruik maken van het bufferschema. Het schema wat zeker een aantal keren geoefend moet worden en waarbij ik het gevoel heb dat ik het nog niet volledig beheers maar wat een duidelijk beeld geeft van de eventuele problematiek en de sterke en zwakke punten rondom het gezin.
- Als laatste en zeker de belangrijkste, het woord solidaire gemeenschap. Prachtig en wat zou het mooi zijn als we dat kunnen creëren.

- Voor mij was het niet zo zeer een omslag. In mijn werk zijn we preventief bezig en proberen we altijd naast de ouder te staan. Ook had ik door de training Stevig Ouderschap al iets meegekregen van de buffers die er in een gezin kunnen zijn.
- Het was voor mij wel goed om met de ouderschapstheorie in aanraking, de theorie was nieuw voor mij. Wat ik het meest heb meegekregen is toch de solidaire gemeenschap en dat ik daar ook deel van uit maak. Verder vond ik de metapositie erg belangrijk, maar ook erg moeilijk om toe te passen.
- Ik begrijp nu meer waarom het belangrijk is, dat ouders hun eigen verhaal moeten kunnen vertellen.
- Ik vind wel dat het veel oefening vergt om het bufferschema goed te kunnen gebruiken. Intervisie zou daarom ook belangrijk kunnen zijn.
- Ik dacht altijd dat ik door de ouder een compliment te geven, de ouder een goede ouderervaring kon geven. Door het bufferschema op die manier in te vullen, weet ik nu dat het eigenlijk uit de ouder zelf moet komen en dat, door de ouder in de metapositie te krijgen, daar ook bij kan helpen.
- De bijeenkomsten zijn voor ons als kinderopvangorganisatie zeker zinvol geweest. Met name de casuïstiek bespreking met het bufferschema heeft ons geleerd nog meer solidariteit te tonen in de contacten met onze ouders.
- Wat mij erg geholpen heeft is te denken vanuit het kind. Door solidariteit te tonen naar ouders en hierdoor echt contact te krijgen, beter zicht te krijgen op de problemen die er spelen help je de kinderen het best. Door meer openheid in contact kunnen we de ouders beter handvatten geven in de opvoeding van hun kind.
- Het afgelopen jaar zijn de pedagogisch medewerkers veel meer het gesprek aangegaan met ouders waar we zorgen bij hebben. Niet wegkijken, maar aanpakken. De communicatie met ouders krijgt steeds meer aandacht. Dit heeft direct resultaat. Ouders zijn opener, vertellen meer. Wij maken daardoor steeds meer kennis met andere partners in de solidaire samenleving.
- Hoe mooi zou het zijn als we met zijn allen er voor kunnen zorgen dat we een solidaire samenleving creëren waarin ouders eerder over de schaamte heen kunnen/durven stappen en om hulp durven te vragen als het even niet gaat. Zodat escalatie voorkomen kan worden.
- Het heeft mij zeker geholpen weer met een andere bril te kijken naar de aanpak kindermishandeling en de manier waarop we met ouders communiceren. (naast de ouder gaan staan)
- Ik denk dat de ouder in combinatie met het buffermodel nog beter uitgelicht kan worden. In het buffermodel staat bijvoorbeeld "Goede Ouder ervaringen" beschreven. "Ouders hebben vertrouwen nodig in zichzelf als opvoeder. Daarbij is het van belang dat ouders af en toe het gevoel hebben dat ze invloed hebben op hun kind en dat ze het goed doen." Ouders kunnen denk ik pas realistisch vertrouwen in zichzelf hebben als opvoeder als ze in/op zichzelf vertrouwen én wanneer ze geen grote persoonlijke problemen hebben zoals drugs gebruik, alcoholmisbruik of geestelijke problemen. Ook dit maak ik in de praktijk mee.
- De omslag die in de bijeenkomsten bij mij is ontstaan, is de kennis en de bewustwording dat ouders soms zelf meer slachtoffer zijn doordat ze zich geen raad meer weten met de situaties waarin zij steeds (vaker) verkeren. Door dit gedrag niet te veroordelen maar juist dichterbij deze ouders te gaan staan kan er op een andere manier een band worden aangegaan en ook op een andere manier hulp worden toegepast.

2.8 Tips & trucs bij de voorbereiding

Een goede voorbereiding is het halve werk!

- Steek in op het juiste niveau:
 - Start met gesprekken met de professionals om een inhoudelijk helder beeld te krijgen van hun veranderbehoefte.
 - Schrijf van daaruit een startnotitie en bedenk daarbij welke professionals nodig zijn in de werk-leergemeenschap om te bouwen aan een solidaire gemeenschap. Vergeet daarbij ook vrijwilligersorganisaties niet.
 - Organiseer vervolgens een bijeenkomst met managers/bestuurders om draagvlak en toestemming te verkrijgen voor deelname van uitvoerende professionals aan de bijeenkomsten.
 - Start direct met borging: Geef aan dat deze gestructureerde bijeenkomsten gevolgd worden door structurele bijeenkomsten om de solidaire gemeenschap uit te kunnen bouwen en onderhouden.

- Maak zowel op management niveau als tijdens de eerste bijeenkomst met de deelnemers duidelijk dat deelname structureel moet zijn. Om een solidaire gemeenschap te vormen is aanwezigheid van groot belang dus de bijeenkomsten moeten ook voor de deelnemers een hoge prioriteit hebben.
- Organiseer een pakkende startbijeenkomst
- Inlezen en train-de-trainer bijwonen
- Eerste bijeenkomst organiseren
- De locatie is het liefst een gebouw wat een centrale positie heeft in de wijk. Dit kan een wijkgebouw zijn maar ook een school o.i.d.
- Uitvoeren bijeenkomsten
- Terugkoppelen bevindingen naar management

3. Programma werk-leerbijeenkomsten

3.1 Bijeenkomst 1: Kennismaken en solidariteit (hoe zie jij ouders?)

3.1.1 Doel

Kennismaking met elkaar en verkennen van hoe solidariteit onze samenleving is met ouders

3.1.2 Onderwerpen

1. Kennismaken met elkaar
2. Introductie werk-leergemeenschap (waartoe, waarheen en waarvoor)
3. Aandacht voor: solidariteit met ouders

3.1.3 Benodigd materiaal

- Flap-over
- Power point

3.1.4 Instructie programma onderdelen

1. Even voorstellen
Laat de groep in 2-tallen zich aan elkaar voorstellen. Vertel elkaar hoe je heet, wat je functie is, of je ouder bent en welke verwachtingen je hebt van de werk-leergemeenschap. Laat vervolgens elke deelnemer de ander plenair voorstellen.
2. Hoe kijkt onze samenleving naar ouders? (Werkvorm: mind mappen)
Teken een cirkel in het midden van de flap. Schrijf 'ouders' in de cirkel. Zet links boven de vraag neer: hoe kijken wij naar ouders? En rechtsboven de vraag: hoe kijkt de maatschappij naar ouders. Laat deelnemers brainstormen over hoe zij naar ouders kijken. Schrijf dit in steekwoorden links van de cirkel en zet er pijlen bij richting de cirkel. Bespreek vervolgens op dezelfde manier de vraag hoe de maatschappij naar ouders kijkt. De uitkomst kan zijn dat we best heel solidair en met compassie naar ouders kijken, dat de verwachtingen van de maatschappij van ouders groot zijn maar dat we ook een cultuur van 'alles gaat goed en is mooi' hebben. De vuile was hangen we niet buiten en zetten we zeker niet op facebook. Ouders onderling zijn vaak ook elkaars concurrenten (zie cup cake race in verband met traktaties op school). Daarna behandel je plenair drie vragen:
 - 1) Wat betekent dit voor ouders die steun nodig hebben?
 - 2) Wat betekent dit voor jou in je werk met ouders?
 - 3) Wat kan je doen om deze situatie te veranderen?
3. Power point
De presentatie kent de volgende onderwerpen:
 - Wat is de beweging die de werk-leergemeenschap op gang wil brengen?
 - Een solidaire gemeenschap=solidair zijn met ouders
 - Affiniteit met ouders
 - De omgeving van de hulpverlener

3.1.5 Aandachtspunten

- Let op kwetsbaarheid deelnemers: spreek regels af over communicatie en geheimhouding

3.1.6 Literatuur voor de deze bijeenkomst

- Alice van der Pas, Het nut van ouderschapstheorie - en de valkuilen, Ouderschap & Ouderbegeleiding 11,1: 49-57
- Ouderschap: een caleidoscopische ervaring die je als mens verandert, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 33-56.

3.1.7 Literatuur voor de volgende bijeenkomst

- Margreth Hoek, Ouderschapsgroei van beginnende ouders, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 21-32.

- Kaat Schaubroeck, Een verpletterend gevoel van verantwoordelijkheid, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 57-69.
- Mieke Van Daele, Werken met de gelaagdheid in ouderschap, Ouderschapskennis, 16.3: 232-235.

3.1.8 Vragen ter voorbereiding

- Welke nieuwe inzichten heb je gekregen over (de kwetsbaarheid van) ouders?
- Welke inzichten, ideeën, concepten helpen jou om oog te hebben voor de kwetsbaarheid van ouders?
- Hoe kan je in je gesprek met ouders rekening houden met de kwetsbaarheid van ouders?
- Volgens Kaat Schaubroeck horen schuldgevoel en ouderschap bij elkaar. Zij heeft het over een toxisch schuldgevoel bij ouders. Wat bedoelt zij daarmee?
- Ken je een voorbeeld uit je eigen werk van een ouder die last heeft van een toxisch schuldgevoel?

3.2 Bijeenkomst 2: Kwetsbaarheid van ouders – de ouderlijke werkvloer

3.2.1 Doel

Kennismaking met de ouderschapstheorie

3.2.2 Onderwerpen

- Kwetsbaarheid van ouders
- Definitie van ouderschap, besef van verantwoordelijk-zijn en ouderschap als identiteit
- Verschil tussen ouderschap, opvoederschap en partnerschap
- De ouderlijke werkvloer
 - De schijf van vijf
 - Timen en doseren
 - Emotieregulatie
- De buffers

3.2.3 Programmaonderdelen

1. Huiswerkbespreking
2. Power point
3. Introductie bufferschema
4. Oefening positioneren ten op zichten van ouder en kind

3.2.4 Benodigd materiaal

- Flap-over
- Powerpoint
- 1 uitgeprint bufferschema per deelnemer

3.2.5 Instructie programma onderdelen

1. Huiswerkbespreking

Besprek in paren een van de onderstaande drie vragen die de deelnemers hebben voorbereid aan de hand van de literatuur.

 - Welke nieuwe inzichten heb je gekregen over (de kwetsbaarheid van) ouders?
 - Welke inzichten, ideeën, concepten helpen jou om oog te hebben voor de kwetsbaarheid van ouders?
 - Hoe kan je in je gesprek met ouders rekening houden met de kwetsbaarheid van ouders?

Besprek vervolgens plenaire welke gezamenlijke inzichten de paren hebben gekregen.

Besprek plenaire het concept van toxisch schuldgevoel en wat dat met ouders doet.

Volgens Kaat Schaubroeck horen schuldgevoel en ouderschap bij elkaar. Zij heeft het over een toxisch schuldgevoel bij ouders. Wat bedoelt zij daarmee?

Ken je een voorbeeld uit je eigen werk van een ouder die last heeft van een toxisch schuldgevoel?
2. Power point

Presenteer de theorie aan de hand van de presentatie.
3. Introductie ouderschapstheorie a.d.h.v. het bufferschema

Deel het bufferschema uit en leg het uit. De volgende keer wordt het bufferschema aan de hand van een casus nader uitgelegd.
4. Oefening positioneren ten opzichte van ouder en kind

Vraag drie mensen om een oefening te doen over jezelf positioneren. Eén is de ouder, één is het kind, één is de hulpverlener. Laat de ouder en het kind naast elkaar staan, zodat het prettig voor hen voelt. Laat de hulpverlener naar het kind lopen. Wat gebeurt er met het kind? Wat gebeurt er met de ouder? Laat de hulpverlener naar de ouder lopen. Wat gebeurt er met het kind? Wat gebeurt er met de ouder? Laat de drie mensen samen zoeken wat voor ouder en kind de goede positie is voor de hulpverlener. Waar moet hij of zij gaan staan? Hoe voelt dit voor de ouder, de kind en de hulpverlener?

Nabespreking;

Voor de deelnemers aan de oefening:

Hoe was het om deze oefening te doen?

Voor de groepsleden:
Wat vond je opvallend?
Welke inzicht neem je mee?

3.2.6 Aandachtspunten

- Geen

3.2.7 Literatuur voor de volgende bijeenkomst

- Margreth Hoek, Denk in buffers: een handreiking aan ouderbegeleiders. , in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 11-19.

3.2.8 Vragen ter voorbereiding

- Wat spreekt jou aan in de buffertheorie?
- Welke buffers zijn voor jou het meest relevant?
- Hoe kan je in je gesprek met ouders zicht krijgen op deze buffers?

3.3 Bijeenkomst 3: Bufferprocessen en omstandigheden

3.3.1 Doel

Verder kennis maken de ouderschapstheorie en het buffermodel

3.3.2 Onderwerpen

Bufferprocessen en omstandigheden

3.3.3 Programmaonderdelen

1. Power point
2. Huiswerkbepreking
3. Bufferschema bespreken

3.3.4 Benodigd materiaal

- Flap over
- Power point met de vier buffers

3.3.5 Instructie programma onderdelen

1. Power point
Geef een korte presentatie over de vier buffers, leg het verschil uit tussen omstandigheden en buffers. Heb aandacht voor de verwevenheid van de vier bufferprocessen.
2. Huiswerkbepreking
Inventariseer welke buffer mensen het meest relevant vinden. Laat mensen die dezelfde buffer relevant vinden met elkaar hun antwoorden op de onderstaande vragen bespreken. Behandel de volgende vragen:
 - Wat spreekt jou aan in de buffertheorie?
 - Welke buffers zijn voor jou het meest relevant?
 - Hoe kan je in je gesprek met ouders zicht krijgen op deze buffers?Laat elk groepje hun ervaringen delen.
3. Bufferschema bespreken
Deel het bufferschema uit. Plenair: de trainer vult naar aanleiding van het verhaal een deelnemer over een casus voor de groep het bufferschema in. Een bufferschema geldt voor één ouder, als het om een ouderpaar gaat kan het bufferschema er voor de andere ouder er anders uitzien. Vertel daarbij wel steeds dat het, in het geval van de buffers, steeds gaat om hoe ouders de buffer ervaren, niet de professional. Zo kan de professional vinden dat iets een goede ouder ervaring was, maar dat klopt alleen als de ouder dit ook zo ervaren heeft.

3.3.6 Aandachtspunten

De inzet is om vanuit het perspectief van de ouder, zicht te krijgen op de gezinssituatie. Hoe is deze situatie voor de ouder? Welke buffers kunnen versterkt worden? Wat kan de rol van de solidaire samenleving zijn? Ga naast de ouder staan, met welke insteek wil je in gesprek gaan met de ouder? Hoe kan je ervoor zorgen dat dit gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?

Bij casuïstiek bespreking: draag er zorg voor dat er gestructureerd gesproken wordt: eerst uitsluitend toelichtende vragen (geen verkapt advies) en pas aan het eind adviezen laten geven. Tenslotte geeft de inbrenger aan wat hij of zij meeneemt.

3.3.7 Literatuur voor de volgende bijeenkomst

- Margreth Hoek, Hier ben ik trots op. Met ouders in gesprek over 'goede ouder'-ervaringen, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 71-82.
- Margreth Hoek, Deze steun heb ik nodig. Ouders over 'goed' ouderschap en gewenste steun". LOC/LCFJ, 2013.
- Sabine Vermeire, Ouders en ouderschap onder druk, Over hoe nog een beetje een goede ouder zijn in barre omstandigheden.

- <http://blog.interactie-academie.be/casuistiek/ouders-ouderschap-onder-druk/>

3.3.8 Vragen ter voorbereiding

Welke drie voorbeelden van 'goede-ouder'-ervaringen in de verschillende artikelen vond je verrassend? Waarom? Hoe zou je er voor kunnen zorgen dat elk gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?

Ten aanzien van: "Deze steun heb ik nodig":

- Wat in het stuk raakt je?
- Welke nieuwe inzichten heb je gekregen over de kwetsbaarheid van ouders die steun zoeken?
- Welke voorstellen van de ouders passen in de solidaire samenleving die we aan het maken zijn?

3.4 Bijeenkomst 4: 'Goede ouder'- ervaringen

3.4.1 Doel

De deelnemers weten wat 'goede ouder'-ervaringen zijn en reflecteren op de vraag: hoe zorg ik ervoor dat mijn gesprek met deze ouder een 'goede-ouder'-ervaring is.

3.4.2 Onderwerpen

- Ouderschapstheorie en 'goede ouder'-ervaringen

3.4.3 Programmaonderdelen

1. Huiswerkopdracht
2. Casuïstiek bespreken

3.4.4 Benodigd materiaal

- Flap over
- uitgeprinte bufferschema's

3.4.5 Instructie programma onderdelen

1. Huiswerkopdracht:
Bespreek in paren:
 - De voorbeelden van 'goede-ouder'-ervaringen die je verraste.
 - Welke overeenkomsten zie je?
 - Hoe zou je er voor kunnen zorgen dat elk gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?Over "Deze steun heb ik nodig":
Maak in drietallen een overzicht van voorstellen van ouders die passen in de solidaire samenleving die we aan het maken zijn. Deel je overzicht plenaire met de groep.
2. Casuïstiek bespreken
Elke bijeenkomst wordt teruggeblikt op de casuïstiek die de vorige keer behandeld is. Heeft de ouderschapstheorie bijgedragen aan de houding en het handelen van de professional?
Vraag de deelnemers of het gelukt is een casus in het bufferschema te zetten. Zo ja, loop samen het bufferschema door en zet als trainer het op de flap. Afhankelijk van de tijd meerdere cases bespreken op deze manier.

3.4.6 Aandachtspunten

De inzet van de bespreking is om vanuit het perspectief van de ouder, zicht te krijgen op de gezinssituatie. Stel de volgende vragen:

Hoe is deze situatie voor de ouder?

Welke buffers kunnen versterkt worden?

Wat kan de rol van de solidaire samenleving zijn.

Ga naast de ouder staan, met welke insteek wil je in gesprek gaan met de ouder?

Hoe kan je ervoor zorgen dat dit gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?

3.4.7 Literatuur voor de volgende bijeenkomst

- Margreth Hoek, Ouderschap een ontdekkingsreis waarover veel te vertellen valt en 'Het Ouderschapsspel' zorgt voor welwillend publiek. Tijdschrift Ouderschapskennis 2015/3, pp: 174-185. Lees een van de onderstaande artikelen
- Katie Lee Weille, Ambivalentie en reflectie in ouderschap, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 117-132.
- Sabine Vermeire, Ouders en schuldgevoelens: een hefboom tot verandering? in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 133-146.
- Sjaak Leijser, Kwetsbaar Ouderschap en Psychiatrische problemen, Ouderschapskennis 16.3: 228-231.
- Sjaak Leijser, Getekende reflectie op ouderschap bij psychiatrische problematiek, In: Hoezo denken ouders niet na, red: Alice van der Pas.

3.4.8 Vragen ter voorbereiding

- Waarom is het makkelijker om als ouders verhalen ter vermaak te delen?
- Wat is er nodig om als ouder je zoekende verhalen of waarheidsverhalen delen?

Lees het artikel van Katie Lee Weille, Sabine Vermeire of Sjaak Leiser:

- Noem een voorbeeld waardoor het lastig is om als ouder in de meta-positie te blijven.
- Welke bufferproces kan ouders in dit voorbeeld helpen om opnieuw in de meta-positie te komen?

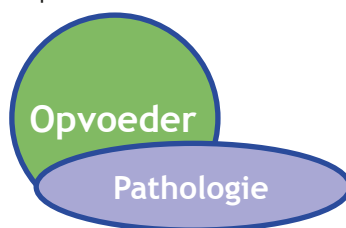
3.5 Bijeenkomst 5: De meta-positie

3.5.1 Doel

Deelnemers nemen kennis van de buffer: Metapositie

3.5.2 Onderwerpen

- Metapositie
- Ouderschapsspel
 - Waarheidsverhalen
 - Verhalen tot vermaak
- De opvoedersrol lukt soms niet

3.5.3 Programmaonderdelen

1. Huiswerkopdracht
2. Powerpoint
3. Oefening
4. Ouderschapsspel spelen
5. Casuïstiek bespreking

3.5.4 Benodigd materiaal

- Flap over
- Power point met meta-positie en verschil tussen snel denken op de ouderlijke werkvloer en langzaam denken in de meta-positie.
- uitgeprinte bufferschema's

3.5.5 Instructie programma onderdelen

1. Huiswerkopdracht
 - Waarom is het makkelijker om als ouders verhalen ter vermaak te delen?
 - Wat is er nodig om als ouder je zoekende verhalen of waarheidsverhalen delen?
 - Noem een voorbeeld waardoor het lastig is om als ouder in de meta-positie te blijven.
 - Welke bufferproces kan ouders in dit voorbeeld helpen om opnieuw in de meta-positie te komen?
2. Korte Ppt over de metapositie
Geef een korte toelichting op wat de meta-positie is.
3. Oefening
Bedenk in tweetalen de metafoor waarmee je ouders kunt uitlegt wat de meta-positie is.
Deel deze metaforen, schrijf ze op en laat mensen een metafoor kiezen die ze bruikbaar vinden in hun gesprek met ouders. Laat twee personen een voorbeeld noemen waardoor het lastig is om de meta-positie in te nemen. Bedenk samen welke bufferprocessen zouden kunnen helpen om ouders opnieuw in de meta-positie te laten komen.
4. Het ouderschapsspel spelen
Volg de instructies op de handleiding bij het spel. Vraag bij afsluiting: Op welke manier zou jij Het Ouderschapsspel kunnen en willen gebruiken in de vormgeving van de solidaire samenleving?
5. Casuïstiek bespreken (indien hier tijd voor is, anders doorschuiven naar de volgende bijeenkomst)
Elke bijeenkomst wordt teruggeblikt op de casuïstiek die de vorige keer behandeld is. Heeft de ouderschapstheorie bijgedragen aan de houding en het handelen van de professional? Vraag de deelnemers of het gelukt is een casus in het bufferschema te zetten. Zo ja, loop samen het bufferschema door en zet als trainer het schema op de flap. Afhankelijk van de tijd meerdere cases bespreken op deze manier.

3.5.6 Aandachtspunten

De inzet van de bespreking is om vanuit het perspectief van de ouder, zicht te krijgen op de gezinssituatie. Stel de volgende vragen:

Hoe is deze situatie voor de ouder?

Welke buffers kunnen versterkt worden?

Wat kan de rol van de solidaire samenleving zijn.

Ga naast de ouder staan, met welke insteek wil je in gesprek gaan met de ouder?

Hoe kan je ervoor zorgen dat dit gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?

Ten aanzien van de casuïstiek bespreking: draag er zorg voor dat er gestructureerd gesproken wordt: eerst uitsluitend toelichtende vragen (geen verkapte adviezen) en pas aan het eind adviezen laten geven.

Tenslotte geeft de inbrenger aan wat hij of zij mee neemt.

3.5.7 Literatuur voor de volgende bijeenkomst

- Herman Baartman, Ouderschap en de betekenis van solidariteit om je heen. in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 83-95.
- Alice van der Pas Kritische blikken uit het netwerk omzetten in begrip

3.5.8 Vragen ter voorbereiding

Herman Baartman beschrijft de invloed van kindermishandeling op het netwerk.

- Baartman beschrijft onder andere dat ouders die hun kinderen mishandelen hun netwerk anders ervaren.
- Zie jij dit terug bij de ouders waarmee jij praat?
- Kun je een voorbeeld noemen?
- Welke vragen kun jij stellen om zicht te krijgen hoe ouders hun netwerk ervaren?

Alice van der Pas heeft het over snapkringen rond ouders.

- Is haar voorstel bruikbaar voor de solidaire samenleving die wij willen vormen?

3.6 Bijeenkomst 6: Een goede taakverdeling

3.6.1 Doel

Buffer een goede taakverdeling: de functies van het netwerk

3.6.2 Onderwerpen

- Functies van het netwerk (Baartman)
- Ouderschapstheorie en het bufferschema

3.6.3 Programmaonderdelen

1. Huiswerkopdracht
2. Power point
3. Casuïstiek bespreking

3.6.4 Benodigd materiaal

- Flap over
- Power point met de drie functies van het netwerk
- Uitgeprinte bufferschema's

3.6.5 Instructie programma onderdelen

1. Huiswerkopdracht

Bespreek in paren van de huiswerkopdracht over het artikel van Herman Baartman aan de hand van de volgende vragen:

- Baartman beschrijft onder andere dat ouders die hun kinderen mishandelen hun netwerk anders ervaren.
- Zie jij dit terug bij de ouders waarmee jij praat?
- Kun je een voorbeeld noemen?
- Welke vragen kun jij stellen om zicht te krijgen hoe ouders hun netwerk ervaren?

Deel de vragen die zijn bedacht vervolgens plenair. Bespreek in een groepje het voorstel van Alice van der Pas van de snapkringen rond ouders.

- Hoe kan haar voorstel bruikbaar voor de solidaire samenleving die wij willen vormen?

2. Presentatie van de 3 functies van het netwerk zoals Baartman die beschrijft. Bespreek deze aan de hand van de presentatie.

3. Casuïstiek bespreken

Elke bijeenkomst wordt teruggeblikt op de casuïstiek die de vorige keer behandeld is. Heeft de ouderschapstheorie bijgedragen aan de houding en het handelen van de professional? Vraag de deelnemers of het gelukt is een casus in het bufferschema te zetten. Zo ja, loop samen het invullen door d.m.v. het schema op de flap over te zetten en in te vullen. Afhankelijk van de tijd meerdere cases bespreken op deze manier. De inzet van de bespreking is om vanuit het perspectief van de ouder, zicht te krijgen op de gezinssituatie. Stel de volgende vragen:

- Hoe is deze situatie voor de ouder?
- Welke buffers kunnen versterkt worden?
- Wat kan de rol van de solidaire samenleving zijn.
- Ga naast de ouder staan, met welke insteek wil je in gesprek gaan met de ouder?
- Hoe kan je ervoor zorgen dat dit gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?

3.6.6 Aandachtspunten

Bij casuïstiek bespreking: draag er zorg voor dat er gestructureerd gesproken wordt: eerst uitsluitend toelichtende vragen (geen verkapte adviezen) en pas aan het eind adviezen laten geven. Tenslotte geeft de inbrenger aan wat hij of zij mee neemt.

3.6.7 Literatuur voor de volgende bijeenkomst

- Herman Baartman, Schaduwkanten van ouderschap, Horen en zien. Ouderschapskennis 14.2: 124-129
- Alice van der Pas, (2004) Goede bedoelingen, fout gedrag, Ouderschap & Ouderbegeleiding 8.1: 76-81.

Voor de liefhebbers:

- Mieke van Daele, De breakdown van empathie: schaamte en verbroken contacten, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 179-200.

3.6.8 Vragen ter voorbereiding

Alice van der Pas noemt het een wonder dat er niet meer kinderen worden mishandeld. Zij noemt drie argumenten.

- Hoe kan jij die argumenten gebruiken om bij ouders binnen te komen waarvan je hebt gehoord dat het thuis misgaat? Herman Baartman wijst erop dat het lastig is om als hulpverlener te zien dat kinderen worden mishandeld of verwaarloosd.
- Welke vragen moeten we elkaar in de casuïstiek bespreking stellen om er voor te zorgen dat we onterecht blijven vasthouden aan een positieve inschatting van de situatie?

3.7 Bijeenkomst 7: Als het thuis mis gaat

3.7.1 Doel

Het gesprek over als het thuis mis gaat normaliseren en oog krijgen op hoe lastig het is om als professional erbij te blijven als het thuis misgaat.

3.7.2 Onderwerpen

- Als het thuis mis gaat
- Ouderschapstheorie en het bufferschema

3.7.3 Programmaonderdelen

1. Huiswerkbepreking met oefening
2. Casuïstiek bespreking

3.7.4 Benodigd materiaal

- Flap over
- uitgeprinte bufferschema's

3.7.5 Instructie

1. Huiswerkopdracht
 - Alice van der Pas noemt het een wonder dat er niet meer kinderen worden mishandeld. Zij noemt drie argumenten. Hoe kan jij die argumenten gebruiken om bij ouders binnen te komen waarvan je hebt gehoord dat het thuis misgaat?

Oefening

Rollenspel: Probeer een van de argumenten die je hebt bedacht als hulpverlener uit in een rollenspel met een ouder.

Oefening in een groepje van vijf:

- een deelnemer is de ouder, een deelnemer is de secondant van de ouder
- een deelnemer is hulpverlener, een deelnemer is de secondanten van de hulpverlener
- een deelnemer observeert en let onder andere op de lichaamstaal

Probeer je argument uit, en als je het niet meer weet, overleg je met je secondant. Voel als ouder wanneer je het gesprek met de hulpverlener echt wilt aangaan. Blijf hierin heel zuiver. Overleg met je secondant over wat je wel en niet wilt vertellen.

Na het rollenspel:

Ouders: waardoor durf je het gesprek aan te gaan?

Hulpverlener: wanneer lukte het je om naast de ouder te blijven staan, wanneer was dit niet meer mogelijk? Wat hielp je om in die positie te blijven.

De observant: wat vond je opvallend in de lichaamstaal van de ouder en de hulpverlener?

- Herman Baartman wijst erop dat het lastig is om als hulpverlener te zien dat kinderen worden mishandeld of verwaarloosd.
- Welke vragen moeten we elkaar in de casuïstiek bespreking stellen om er voor te zorgen dat we onterecht blijven vasthouden aan een positieve inschatting van de situatie?

Inventariseer de vragen en bekijk welke je overneemt bij de casuïstiekbepreking.

2. Casuïstiek bespreken

Elke bijeenkomst wordt teruggeblikt op de casuïstiek die de vorige keer behandeld is. Heeft de ouderschapstheorie bijgedragen aan de houding en het handelen van de professional?

Vraag de deelnemers of het gelukt is een casus in het bufferschema te zetten. Laat de deelnemer plenair het bufferschema invullen. Loop samen het bufferschema door. Afhankelijk van de tijd meerdere cases bespreken op deze manier.

De inzet van de bespreking is om vanuit het perspectief van de ouder, zicht te krijgen op de gezinssituatie.

Stel de volgende vragen:

Hoe is deze situatie voor de ouder?

Welke buffers kunnen versterkt worden?

Wat kan de rol van de solidaire samenleving zijn.

Ga naast de ouder staan, met welke insteek wil je in gesprek gaan met de ouder?

Hoe kan je ervoor zorgen dat dit gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?

3.7.6 Aandachtspunten

Bij casuïstiekbespreking: draag er zorg voor dat er gestructureerd gesproken wordt: eerst uitsluitend toelichtende vragen (geen verkapte adviezen) en pas aan het eind adviezen laten geven. Tenslotte geeft de inbrenger aan wat hij of zij mee neemt.

3.7.7 Literatuur voor de volgende keer

- Herman Baartman, (2011). Compassie en controle in de Jeugdzorg. In: Ouderschapskennis, 13, 63-81.

3.7.8 Vragen ter voorbereiding

- Waar ligt jouw affiniteit: bij compassie of controle?
- Kan je een voorbeeld noemen waarbij je bent verschoven van compassie naar controle of andersom?
- Wat heb jij nodig om compassie te kunnen combineren met controle?

3.8 Bijeenkomst 8: Zorg versus controle

3.8.1 Doel

Zorg én toezicht combineren

3.8.2 Onderwerpen

- Compassie en controle (Baartman)
- Signs of Safety

3.8.3 Programmaonderdelen

1. Huiswerkbepreking
2. Power point
3. Casuïstiek bespreking

3.8.4 Benodigd materiaal

- Flap over
- Power point
- Uitgeprinte bufferschema's

3.8.5 Instructie programma onderdelen

1. Huiswerkbepreking

Bespreek de vragen die de deelnemers hebben voorbereid aan de hand van de literatuur plenair.

- Waar ligt jouw affiniteit: bij compassie of controle?
- Kan je een voorbeeld noemen waarbij je bent verschoven van compassie naar controle of andersom?
- Wat heb jij nodig om compassie te kunnen combineren met controle?

2. Power point

Bespreek het artikel van Herman Baartman aan de hand van de presentatie.

3. Casuïstiek bespreken

Elke bijeenkomst wordt teruggeblikt op de casuïstiek die de vorige keer behandeld is. Heeft de ouderschapstheorie bijgedragen aan de houding en het handelen van de professional? Vraag de deelnemers of het gelukt is een casus in het bufferschema te zetten. Laat de deelnemer plenair het bufferschema invullen. Loop samen het bufferschema door. Afhankelijk van de tijd meerdere cases bespreken op deze manier. De inzet van de bespreking is om vanuit het perspectief van de ouder, zicht te krijgen op de gezinssituatie. Stel de volgende vragen:

- Hoe is deze situatie voor de ouder?
- Welke buffers kunnen versterkt worden?
- Wat kan de rol van de solidaire samenleving zijn.
- Ga naast de ouder staan, met welke insteek wil je in gesprek gaan met de ouder?
- Hoe kan je ervoor zorgen dat dit gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?

3.8.6 Aandachtspunten

Bij casuïstiekbespreking: draag er zorg voor dat er gestructureerd gesproken wordt: eerst uitsluitend toelichtende vragen (geen verkapte adviezen) en pas aan het eind adviezen laten geven. Tenslotte geeft de inbrenger aan wat hij of zij mee neemt.

3.8.7 Literatuur voor de volgende keer:

- Lieve Cottyn, Falend ouderschap en ouderbegeleiding - aandacht voor eigen blokkades, Ouderschapskennis 14.2: 133-154.
- Alice van der Pas, En soms loopt het dus mis...- over het belang van vooraf denken, Ouderschapskennis 14.2: 118 -123.

Overige literatuur:

- Naar Jeugdzorg zonder Angst voor de Angst, een studiedag met Peter Adriaenssens – Deel 1., Ouderschap en Ouderbegeleiding 11.3: 260-284. 12.1; 60-66.

3.8.8 Vragen ter voorbereiding

- Op welke momenten vind jij het lastig om solidair te blijven met ouders?
- Beschrijf een situatie waarin je dat niet meer lukte.
- Hoe merkte je dat je niet langer solidair kon zijn?

3.9 Bijeenkomst 9: Kun je solidair blijven?

3.9.1 Doel

Deelnemers zijn zich bewust van hun eigen solidariteit

3.9.2 Onderwerpen

- De eigen solidariteit: kan jij nog solidair zijn?
- Ouderschapstheorie en het bufferschema

3.9.3 Programma onderdelen

1. Huiswerkbepreking
2. Casuïstiek bespreking

3.9.4 Benodigd materiaal

- Flap over
- uitgeprinte bufferschema's

3.9.5 Instructie programma onderdelen

1. Huiswerkbepreking

Bespreek in een groepje van drie je voorbeeld van waarin jij het lastig vond om solidair te blijven? Waaraan merkte je dat je niet solidair meer was? Bespreek plenaire hoe je merkt dat je niet meer solidair bent.

2. Casuïstiek bespreking

Elke bijeenkomst wordt teruggeblikt op de casuïstiek die de vorige keer behandeld is. Heeft de ouderschapstheorie bijgedragen aan de houding en het handelen van de professional? De inzet van de bespreking is om vanuit het perspectief van de ouder, zicht te krijgen op de gezinssituatie. Stel de volgende vragen:

- Hoe is deze situatie voor de ouder?
- Welke buffers kunnen versterkt worden?
- Wat kan de rol van de solidaire samenleving zijn.
- Ga naast de ouder staan, met welke insteek wil je in gesprek gaan met de ouder?
- Hoe kan je ervoor zorgen dat dit gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?

3.9.6 Aandachtspunten

Bij casuïstiek bespreking: draag er zorg voor dat er gestructureerd gesproken wordt: eerst uitsluitend toelichtende vragen (geen verkapte adviezen) en pas aan het eind adviezen laten geven. Tenslotte geeft de inbrenger aan wat hij of zij mee neemt.

3.9.7 Literatuur voor de volgende keer

- Margreth Hoek, Hoe een CJG buffers van ouderschap kan versterken, in: Ouderschaps groei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 83-95.

Herlezen:

- Margreth Hoek, Deze steun heb ik nodig. Ouders over 'goed' ouderschap en gewenste steun". LOC/LCFJ, 2013.
- Alice van der Pas Kritische blikken uit het netwerk omzetten in begrip, Ouderschapskennis 13.3: 217-222.

3.9.8 Vragen ter voorbereiding

In de afgelopen bijeenkomsten hebben we ideeën verzameld over hoe een solidaire samenleving rond ouders eruit zou kunnen zien.

- Welke van deze ideeën wil jij verder uitwerken?
- Beschrijf hoe je dit wilt gaan aanpakken.
- En wiens hulp je daarbij nodig hebt.

3.10 Bijeenkomst 10: Solidariteit, hoe ziet dat er uit in jouw wijk?

3.10.1 Doel

Samen werken aan de solidaire gemeenschap

3.10.2 Onderwerpen

- Op welke manier kunnen we solidariteit in de wijk versterken?

3.10.3 Programma onderdelen

1. Huiswerkbepreking
2. Casuïstiek bespreking

3.10.4 Benodigd materiaal

- Flap over
- Uitgeprinte bufferschema's

3.10.5 Instructie programma onderdelen

1. Huiswerkbepreking

In de afgelopen bijeenkomsten hebben we ideeën verzameld over hoe een solidaire samenleving rond ouders eruit zou kunnen zien.

- Welke van deze ideeën wil jij verder uitwerken?
- Beschrijf hoe je dit wilt gaan aanpakken.
- En wiens hulp je daarbij nodig hebt.

Laat alle deelnemers hun plannen kort presenteren

Laat mensen feedback geven en aangeven hoe zij kunnen helpen om een plan verder uit te werken.

2. Casuïstiek bespreken

Elke bijeenkomst wordt teruggeblikt op de casuïstiek die de vorige keer behandeld is. Heeft de ouderschapstheorie bijgedragen aan de houding en het handelen van de professional? De inzet van de bespreking is om vanuit het perspectief van de ouder, zicht te krijgen op de gezinssituatie. Stel de volgende vragen:

- Hoe is deze situatie voor de ouder?
- Welke buffers kunnen versterkt worden?
- Wat kan de rol van de solidaire samenleving zijn.
- Ga naast de ouder staan, met welke insteek wil je in gesprek gaan met de ouder?
- Hoe kan je ervoor zorgen dat dit gesprek een 'goede ouder'-ervaring wordt?

3.10.6 Aandachtspunten

Bij casuïstiek bespreking: draag er zorg voor dat er gestructureerd gesproken wordt: eerst uitsluitend toelichtende vragen (geen verkapte adviezen) en pas aan het eind adviezen laten geven. Tenslotte geeft de inbrenger aan wat hij of zij mee neemt.

4. Bijlagen

4.1 Bijlage 1 Het Bufferschema

Ouderlijke werkvloer	Bufferprocessen	Omgevingsfactoren
Opvoedgedrag: • Zicht houden op het kind • Verzorgen • Veiligheid bieden • Eisen formuleren en Grenzen zetten	'Goede ouder' ervaringen	
Timen en doseren van opvoedgedrag	Meta-positie	
Emotieregulatie	Taakverdeling	
	Solidaire samenleving	

4.2 Bijlage 2 Literatuuroverzicht per bijeenkomst

Bijeenkomst 1: Hoe worden ouders gezien in onze samenleving?

- Alice van der Pas, Het nut van ouderschapstheorie - en de valkuilen, Ouderschap & Ouderbegeleiding 11.1: 49-57
- Ouderschap: een caleidoscopische ervaring die je als mens verandert, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 33-56.

Bijeenkomst 2: Kwetsbaarheid van ouders

- Margreth Hoek, Ouderschapsgroei van beginnende ouders, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 21-32.
- Kaat Schaubroeck, Een verpletterend gevoel van verantwoordelijkheid, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 57-69.
- Mieke Van Daele, Werken met de gelaagdheid in ouderschap, Ouderschapskennis, 16.3: 232-235.

Bijeenkomst 3: Over omgevingsfactoren en vier bufferprocessen

- Margreth Hoek, Denk in buffers: een handreiking aan ouderbegeleiders, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 11-19.

Bijeenkomst 4: 'Goede ouder'-ervaringen

- Margreth Hoek, Hier ben ik trots op. Met ouders in gesprek over 'goede ouder'-ervaringen, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 71-82.
- Margreth Hoek, Deze steun heb ik nodig. Ouders over 'goed' ouderschap en gewenste steun". LOC/LCFJ, 2013.
- Sabine Vermeire, Ouders en ouderschap onder druk, Over hoe nog een beetje een goede ouder zijn in barre omstandigheden. <http://blog.interactie-academie.be/casuistiek/ouders-ouderschap-onder-druk/>

Bijeenkomst 5: Meta-positie

- Margreth Hoek, Ouderschap een ontdekkingsreis waarover veel te vertellen valt en 'Het Ouderschapsspel' zorgt voor welwillend publiek. Tijdschrift Ouderschapskennis 2015/3, pp: 174-185.
- Katie Lee Weille, Ambivalentie en reflectie in ouderschap, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 117-132.
- Sabine Vermeire, Ouders en schuldgevoelens: een hefboom tot verandering? in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 133-146.
- Sjaak Leijser, Kwetsbaar Ouderschap en Psychiatrische problemen, Ouderschapskennis 16.3: 228-231.
- Sjaak Leijser, Getekende reflectie op ouderschap bij psychiatrische problematiek, In: Hoezo denken ouders niet na, red: Alice van der Pas.

Bijeenkomst 6: Taakverdeling

- Herman Baartman, Ouderschap en de betekenis van solidariteit om je heen. in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 83-95.

Bijeenkomst 7: Als het thuis misgaat

- Herman Baartman, Schaduwkanten van ouderschap, Horen en zien. Ouderschapskennis 14.2: 124-129
- Alice van der Pas, (2004) Goede bedoelingen, fout gedrag, Ouderschap & Ouderbegeleiding 8.1: 76-81.
- Mieke van Daele, De breakdown van empathie: schaamte en verbroken contacten, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 179-200.

Bijeenkomst 8: Zorg versus controle

- Herman Baartman, (2011). Compassie en controle in de Jeugdzorg. In: Ouderschapskennis, 13, 63-81.

Bijeenkomst 9: Kun je solidair blijven?

- Herman Baartman, Zorg voor veiligheid van kinderen en de menselijke factor, Ouderschapskennis 16.3: 263-273.
- Lieve Cottyn, Falend ouderschap en ouderbegeleiding - aandacht voor eigen blokkades, Ouderschapskennis 14.2: 133-154.

- Alice van der Pas, En soms loopt het dus mis...- over het belang van vooraf denken, Ouderschapskennis 14.2: 118 -123.
- Thema Angst als raadgever.
Naar Jeugdzorg zonder Angst voor de Angst, een studiedag met Peter Adriaenssens – Deel 1., Ouderschap en Ouderbegeleiding 11.3: 260-284. 12.1; 60-66.

Bijeenkomst 10: Solidariteit, hoe ziet dat eruit in jouw wijk?

- Margreth Hoek, Hoe een CJG buffers van ouderschap kan versterken, in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 83-95.
- Margreth Hoek, Deze steun heb ik nodig. Ouders over ‘goed’ ouderschap en gewenste steun“. LOC/LCFJ, 2013.
- Alice van der Pas Kritische blikken uit het netwerk omzetten in begrip, Ouderschapskennis 13.3: 217-222.

4.3 Bijlage 3 Overige literatuur

Taakverdeling na scheiding

- Ad de Gouw, Oudertaken bij echtscheiding, communicatieve munitie of poort tot ouderschapsreorganisatie, , in: Ouderschapsgroei en bufferprocessen, red: Margreth Hoek en Hanneke Miley pp: 147-159.
- Justine van Lawick, Strijdende gescheiden ouders, hun kinderen en hun netwerk: van tunnelvisie naar reflectie. In: Hoezo denken ouders niet na, red: Alice van der Pas.
- Lieve Cotyn, de pot verwijt de ketel dat ie zwart ziet een reflectieve dialoog over reactief denken, blog op Samenspraak.
- <http://blog.interactie-academie.be/opinie-debat/de-pot-verwijt-de-ketel-dat-ie-zwart-ziet-een-reflectieve-dialoog-over-reactief-denken/>

Artikelen

- Alice van der Pas, (2012) Lezing 'Child Effect' – hoe kinderen hun ouders 'aanpakken' en zelf mee bepalen hoe ze worden grootgebracht. Congres Ede 'Ouders! - wat moet je ermee?' <http://www.alicevanderpas.nl/pdf/Lec-12-vdPas-Child%20effect.pdf>
- Alice van der Pas, Hoeveel vaders en moeders mishandelen, Ouderschapskennis 13.2: 142-152. <http://www.alicevanderpas.nl/pdf/Art-05-vdPas-Goedebedoelingen.pdf>
- Vivian Shapiro – over ouders met megaproblemen, <http://www.alicevanderpas.nl/pdf/Lec-06-Shapiro.pdf>
- Vivian Shapiro - Ouders laat je nooit alleen aanmodderen; verslag van een discussie. <http://www.alicevanderpas.nl/pdf/Lec-06-Discussie.pdf>
- Jeanne van Luijten, wat niet weet, wat niet deert? Over taboes rond mensen met een verstandelijke beperking. Ouderschap & Ouderbegeleiding 12.2: pp. 104-112.
- Anke Savenije in dialoog met Patrick Meurs, Hoe positioneer je je als therapeut tussen 'zij' en 'wij'? <http://www.alicevanderpas.nl/pdf/Lec-04-Savenije.pdf>
- Kitlyn Tjin A Djie, Ouderschap in een Wij-systeem, tweede Alice van der Pas lezing, 2000 <http://www.beschermjassen.nl/wp-content/pdf/wij.pdf>
- Herman Baartman, Ouder zijn van andermans kind, Ouderschapskennis 14.3: 172-183.
- Lieve Cotyn, leven met andermans kind als stiefouder, Ouderschapskennis 14.3: 205-217.
- Merian Bouwmeester, Ouders in hun kracht met Stevig Ouderschap, Ouderschapskennis 17.2:112-117.
- Wim Goossens, Oudergerichte professionals.... Ouderschapskennis 17.3: 198-212
- Sabine Vermeire en Willem Beckers, "Het probleem is het probleem, niet de ouder!", Ouderschapskennis 18.1: 5-15.

Boeken

- Alice van der Pas (red) Hoezo denken ouders niet na? Twaalf opstellen over hoe ouders denken: snel en langzaam.
- Alice van der Pas (red) Hoezo probleemouders? Tien opstellen over de ongemakkelijke relatie ouders – maatschappij.
- Pieter Remmerswaal & Ad de Gouw, Snap jij die ouders? Basisboek professioneel werken met ouders.
- Margreth Hoek en Hanneke Miley (red) Ouderschapsgroei en bufferprocessen.
- Kaat schaubroeck, Een verpletterend gevoel van verantwoordelijkheid, Waarom ouders zich altijd schuldig voelen.

Boeken voor ouders

- Parel van Panama, Alledaags ouderschap. Columns uit het tijdschrift Ouderschapskennis
- Janneke van Bockel & Alice van der Pas, Uitvindboek voor ouders Aha! Zo doe je dat.

